

DAGRAU YR AWEN

NEU

FARWNAD

LEWIS HOPCIN *Fardd,*

O

Landyfodwg ym Morganwg,

IORWERTH GWILIM

O DRE-FYLEMMIN *ym Morganwg*

a'i Cant. 1772

PONT-Y-FON:

Argraphwyd gan R. TOMAS.

M,DCC,LXXII.

44. 4. 2. 121

D A G R A U Y R A W E N.

M E W N Elwch mwyn a helaeth,
Heb deimlo pwys oer-ddwys aeth
Ar f' enaid, Oh mor fynych,
Mewn llawenydd gwiw-rydd gwych,
Y cyrchwn Lennyrch gorchweg
Yr Awen dirf aren deg!
Cyni ni luddiai 'm Caniad,
Ynghûdd oedd Cûr sûr a sad;
Iesin-wych ydoedd Seiniau
Fy ngherdd chwêg eglur-deg glau;
Fal ffrwd serchus felus fwyn,
E lifai f' awen loyw-fwyn;
Gloyw mal y glain ergain oedd,
Neu wiw-ferth haul y Nefoedd.

Pa sawl ennyd hyfryd hardd
O degwch pŵr a digardd
A welais? pêr a hoyw-lon
Oedd f' oriau chwêg llwyr-deg llon,
Galar nid oedd mewn golwg,
Cuddiai'r Byd ei aethlyd wg.

Gwae byrred dielwed yw
Gorawen twyllgar hywyw,
A gwenau niwl-wedd gweinion
Y Byd anghlau brau o'r bron.
Ebrwydd mal eira Ebrill
Y ffy'r Cysgodau gau gwill;
Ie buan yn dislannu
Mae oriau'n hêdd cein-wedd cu.

Galar

Galar orddifnog elyn

A ddaeth yfowaeth yn fyn,

A'i lym Loes e' droes yn drwch

Fy nhân i drystan driflwch.

Rhoed *Lewis* ffûr (fûr yw'r sôn,)

Wr mawr-werth gyda'r meirwon;

Rhoed Eur-fardd o Râd erfawr,

Mawr yw'r trwch! yn llwch y llawr.

Och Afar! Och ddhæaru

Ein Pencerdd gwâr cerdd-gar cu!

Mydrwr cain oedd fadiajn fâb

Yr *Awen* eir-wen arab.

Claddwyd y gwiw-ddyn cleu-ddoeth,

Oedd ffaw'r Beirddion ceinion coeth.

Bost *Gwladforgan* ffrîw-lan ffraeth

Ydoedd y Cerddwr odiaeth;

Ie Haul *Deheubarth* hoyw-lan,

A chlôd i *Gymru* achlân.

Ei *Awen* gain enwog oedd,

A'i felus Gyrdd oe'nt filoedd;

Ei Arwest ydoedd eurin,

A'i fawl-wiw gaingc fal y Gwîn.

E' brydai yn bûr wiw-deg

Odlau cymmen chwarien chwêg;

Eu fain hardd-wych synhwyr-ddoeth

Oedd wyrth *Awen* ddiên ddoeth.

Rhod dai fwynder gwiw-ber gwyh,

Ac enaid i'w gyrdd cein-wych.

Ei gein-waith oll a ganodd

Mewn llengar gelfyddgar fôdd:

Ei addwynion wiw ddoniau,

A'i glod a dywyna'n glau;

Mal

Mal gleiniau ffloyw a gloywon,
Yn ei hardd-waith llwyr-faith llon.
Gorchanau geir-wych hynod,
Union yw eu hanian od.
Cywrein-waith lle cair rhinwedd,
Yn ei nefawl wiw-fawl wêdd.

Un oedd ef heb Awen ddig,
A roddai fennau rhyddig.
Ni fedrai'r anwiw fydredd
Milawg lais fy mal y clêdd,
Tra ynial yn trywanu
Y fron yfig mewn dig du ;
Chwyrniad fleiddig a dig dôn
A geula waed y galon.
Mewn chwerwder brôch ni's trochai
Ei Bin tég ——— ond chwêg a chwai
A geiniau a hoyw ganiad
Glôd pob Doethion mwynion mād.

Os gweithred dda solediw,
Urddain gais rhyw eur-ddyn gwiw,
A wnai gyllon ddangosiad,
Yn union glaer yn ein Gwlâd,
Ei huniawn fawl a honnai,
Ei gerddi chwêg gwrdd a chwai,
Eur-iaith wych ei araith wen,
A'i hwyliai uchlaw'r Haulwen;
Cai ddilys drag'wyddoliaid
Yn ei eur-gan fwyn-lan fād.

Och! Angau du a chuall,
Môr yw'n gwae, mawr yw ein gwall,
O'th achos cawn fyth ochain,
Hyllt ein curiau'r muriau main ;

Troest

Troest ein gwynfyd hyfryd hardd

Yn oer-gur blin a hir-gardd ;

Torraist Elwch o'n Tired,dd,

Trist yw'n nâd torraist ein hêdd.

Lewis awengar lawen,

Llyw'r Awenydd wiw-rydd wen,

A ddygaist, anafaiſt ni,

Ar gannoedd rho'ist fawr Gyni.

Dygaist Brydydd gwawd-rydd gwâr,

A'i hardd Awen i'r ddaear.

O'r Byd, gwae ! dygaist i'r Bêdd

Wr rhywiog heddgâr hywedd ;

Gwr hynod am gywrein-waith

lawn-wiw Fâb yr *Awen* faith,

Oh ddigllon Gûn Gwythlonedd !

Oet yn hyll pan eit â'n hêdd,

Trwy ei ddwyn, têr ei Ddoniau,

I lawr i'r Bedd cul-wedd' cau ;

Nad aethai, Gûn adwythig,

Gennyd ti i ddoſi 'th ddig,

Ugeiniau o Hurthgennod,

Wâg Lu ni arddelw y Glôd ;

A gado'n Pencerdd gwiw-deg,

Glau-was doeth, i gael oes dæg :

Oer-dad ing erioed wyd ti,

Er y Byd nid arbedi

Wr doeth od hyglood eglur,

Mwy na'r Lleban ſyfrdan fûr ;

Ti wthi'r Call i fall fêdd,

A'r Annoeth, gwae ! yr un-wedd.

'Th grêf adwythig grafangc

R â pob rhyw, du yw dy wangc.

Och !

Och! *Lewis* eir-wych lawen,
 Ein parch, ein Hurddas a'n pen,
 Mae penyd trwm i'n poeni,
 Byd hyll yw bod hebod ti.
 O'th golli ochi 'n uchel
 Mae'r Beirddion hoff union ffel;
 Culi a draidd bob Calon,
 Mor irad a Rhwygiad Rhôn.
 Ym' *Iorwerth* rhoes drwm hiraeth,
 Archoll graen fel syth-flaen Saeth;
 Dylif o Ffrydiau heli
 A lwyda 'ngrûdd oer-brudd i;
 Cwynfan mewn Cysteg anfad
 'R wyf o'th ôl, wr moddol mâd;
 Cyllell i'm Bron oedd colli
 Dy wiw-ras Gymdeithas di.

Och! p'am, wr dinam doniol,
 Yr eid, heb ado ar ôl
 Dy lon addwynion Ddoniau,
 I euro 'n Gwlâd â rhîn glau?
 Gyd â thi, Wr mawr-fri mwyn,
 E' eddyw'r *Awen* addwyn;
 Hiraeth o'i hôl a erys,
 Ym mhob man mewn Llan a Llys.

Brydyddion gwâr, galarwch
 Yn llwyr, gwaith rhoddi mewn llwch
 Eich Cynnor, oedd wych gannerth
 Yr *Awen* gain fadiain ferth.
 Aeth *Lewis* eur-iaith lawen,
 Aeth parch ein Hiaith wiw-faith wen,
 Aeth Doniau, aeth Dywenydd,
 Aeth yr *Awen* lawen wlydd,

Aeth

Aeth Gwr union llon i'r Llwich,
Oedd Enaid pob diddanwch.

Wyla, *Forganwg* wiwlan,
Aeth d' Anrhydedd gloy'-wedd glân;
O lwyr-wedd Oh! galara,
Aeth dy Gerddawr dawn-fawr da,
Aeth d' unig Fôst, toft yw'r tawl
A gafas dy glôd gwiw-fawl.

Gwae! darfu llon farddoni
Cyrdd eur-wedd trwy'th Diredd di;
Y ganghenog Gynghanedd
(Aeth i fil,) a aeth i Fêdd;
A'r Awen ffraw a dawes,
Gan faint ei thrym-haint a'i thrês.

Mae pawb yn wir mewn hiraeth,
Gwae! ar ôl y Gwr a aeth;
Ei fwyned, wr urddedig,
(Uthr yw) ar ei ôl ni thrîg.
Gwr gwâr gwirion union oedd,
Rhadol a moesber ydoedd;
Oedd wr ferchog mynog maws,
Oedd Gristion union hynaws;
Rhygarodd bob Rhagorau,
A ferch hyddawn clod-lawn clau.

Och! mil yn frwyn fy'n cwyno
O'i fyned drymmed fu'r tro;
Dros ein Gwlâd Nâd annedwydd,
Heb Rûdd fych, o'i briddio fydd.
Gwae dristed Cri ei briawd!
Hoff Wr oedd, Annel ei Ffawd,
Y nawr, och! fy'n oer ei wêdd
Yn y Gweryd yn gorwedd.

Truenus

Truenus hyll drywaniad
 Oedd i'w Feibion mwynion mād;
 Ei hyrddu i'r Bêdd oer-ddwys,
 Eu hir Boen sy'n fawr ei bwys;
 Collasant Dâd call hyserch,
 Daeth ynt Gysteg annheg erch.

Dagrau yn Ffrydiau digrawn,
 Trist yw'r tro, sy'n llifon llawn
 O Lygaid firiol hygar
 Ei ddwy Gein-ferch wiw-ferch wâr :
 Yn aros maent mewn hiraeth,
 Ar ei ôl mae'n hir eu haeth;
 O'i ddaearu oedd irad
 Colli gwirion dirion dâd.

Ei wiw-ras Berthynafau
 Is trêr tynn sy'n dwys drifhâu;
 Dwfn eu gloes fel Defni glaw,
 Dan alaeth maent yn wylaw.

Gofid, a difiog Afar,
 Ei Gym'dogion gwirion gwâr,
 O'i ddarfod y fy ddirfawr,
 Mae'n irad eu nâd y nawr;
 Eu Colled gwn nis gellir
 Fyth adrodd mewn gwiw-fodd gwîr.

Beirdd Gwladforgan wiw-lan wâr
 A wylant ôll gan alar;
 E gladdwyd eu peu cleu-ddoeth,
 Uthred yw! a'u Hathraw doeth;
 A'u Hawen a fu hoy-wiw
 A gâdd aethus fregus friw.

Ni chlywyd cân wych loy'wiw,
 Nac Arwest a Gorchest gwiw,

Oedd

Oedd hafal i gerdd hoyw-fwyn
Lewis gerddgar foddgar fwyn,
 Ond hon a ddaeth yn dyner
 Gan'r Engylion tirion tēr
 I'w arfoll, hywiw Eurfardd,
 I Bau'r Awen hoyw-wen hardd.

Hedodd ar Edŷn hoyw-deg
 Yr *Awen* bēr dyner dēg,
 O gystuddiol fārwol fyd,
 I Beuoedd pūr y Bywyd.
 Yn filoedd daeth Nefolion,
 A melusber dyner dōn,
 Yn dorf ffraw i groesawu
 Eu hwylus Gār *Lewis* gu,
 I'w Bro chwēg a'u gloyw-deg wlēdd,
 I nosio mewn Tangnefedd.

Canodd yn Iâch i'r Cyni
 Sy'n ein Byd anhyfryd ni;
 Clefyd ac ing ni's clwyfant
 Fyth y nefawl firawl Sant;
 O Hiraeth câdd ei wared,
 Câdd ddidawl drag'wyddawl gēd;
 Diangodd o Rwyd Angau
 I bŷr hēdd byth i barhâu;
 I ganu'n fâd Râd ei Rēn
 Yn berffaith fyth heb orphen.

Cenir mewn odlau ceinion
 Lwys glōd i *Lewis* gu Lon;
 Tra pharo'r Awen wen wâr
 Yng 'Hymru wiw-gu hygar,
 E gynnwys pob Datgeiniad
 Fyth heb dawl ei fawl yn fâd.

Oesoedd

Oesoedd pan bont yn isel
 Yn eu bêdd dan gerth-wedd gél,
 Mal gwêdd cain y Glain glanaf,
 Neu'r Haul canol-ddydd yr Haf,
 Y bydd Clôd urddol odiaeth
 Y *Bardd* gwiw-ddawn ffrwyth-lawn ffraeth;
 Bydd Senw i'w enw, wr hynod,
 Yn bûr tra bô dyn yn bôd;
 A mawr-gof am ei Eur-gan
 Tra 'dnebyddir cywir Gân.

Yn iâch, wr iawn-wych hyrad!
 Yn iâch Rhinwedd mwyn-wedd mād!
 Yn iâch, Gâr hygar hoyw-goeth!
 Yn iâch, Brydydd dedwydd doeth!
 Yn iâch, Awen ddi-weniaith!
 Yn iâch, Anrhydedd ein Hiaith!
 Yn iâch Cân wiw-lan heul-wedd!
 (Ochi wnawn,) yn iâch ein hêdd!
 Yn iâch *Lewis* wych lawen!
 Tra daw Gwawl o'r nefawl Nen,
 Beirdd y Byd mewn Llwyry-fryd Llawn
 A honna 'th Glôd, wr uniawn;
 Dy Gerddi mād hygar-ddoeth,
 A'th Enw gwiw a'th Awen goeth,
 A'th Rinwedd, a'th fwynedd fyth,
 A delir â Chlod dilyth.

D I W E D D.

A M L Y G I A D

O'R

Geiriau anghyffredin â arferir yn y FARW-
NAD yma

ACHLAN, i gyd oll. Addwyn, rhin-
weddel, uniawn. Afar, hiraeth, galar,
tristwch. Annel, atteg, attegydd, cynheiliad.
Arab, digrif, llon. Aren, hyawdl, cymmen.
Arfoll, croesawu. Arwelf, barddoniaeth, pryd-
yddiaeth.

Barddoni, prydymddio, prydu, chwarae'r pryd-
ydd. Berth, hardd, glan, teg. Brêg, briu,
torriad. Bregus, briwlydd, wedi ei friwio neu
dorri. Brôch, llid, digter, digllonedd. Brwyn,
galar, tristwch: galarus, trist.

Cain, hardd, teg. Cannerth, cynheilydd, cyn-
horthwy. Cêd, elw, cysoeth, budd. Ceinio, har-
ddu, addurno. Certhwedd, aruthrol. Claer,
disglaer, gloyw. Cuall, ofnadwy, dychrynlyd.
Cûn, tywysog, pennadur. Cyni, tristwch, cystudd.
Cynnor, cynhorthwywr, weirhiad. Cysteg, cyst-
udd, gosid. Chwai, buan, ebrwydd. Chwar-
ien, mwyn, araf, addfwyn. Chwêg, melus,
hyfryd.

Dielwed, distadled, gwacced. Dien, bywiog,
pybur, mwysus. Disiog, creulon. Digardd, rhydd,
anghaeth. Digrawn, ni ellir ei grooni. Dilyth,
dilesg, deffuant. Dylif, tlif, ffrîd. Dywenydd,
llawenydd, hyfrydwch.

Edyn, adenydd. Eddyw, aeth, ffodd. Elwch,
llawenydd, llonder. Erch, dychrynedig, arfuyd-
us. Erlawr, mawr iawn. Ergain, hardd iawn.
Eurin, euraidd.

Ffaw, anrhydedd, parch. Ffloyw, gloyw, dis-
glaer. Ffraw, hardd, teg. Ffriw, wynneb pryd.
Ffar, doeth, call, degedig.

Glain, gem, maen gwerthfawr. Gorawen,

llawenydd, diddanwch. Gorddifnog, creulon iawn. Gorchanau, caniadau hyfryd rhagorol. Gorchweg, melus iawn. Graen, galaethus, galarus, gresyn. Gwar, addwyn, haryaidd, mwyn. Gwawdrydd, rhwydd i ganmawl. Gwawl, goleu, goleuni. Gwill, buan, heini. Gwiwterth, gwiwdeg, teg iawn. Gwlydd, tyner, mwyn, teg. Gwrdd, cadarn, cryf, grymmus. Gwythlonedd, digllonedd, lldiauwgrwydd. Gwyrth, rhinwedd, rhin, effaith.

Hafal, tebyg, cyffelyb. Hurthgennod, dynion dwl diwybodaeth. Hyddawn, hael, rhwydd. Hyferch, ferchus, caredig. Hywyw, a wywa'n hawdd, gwyweddig.

Iefin wych, harddwych.

Lleban, dyn dwl gwladaidd, taegyn. Llen-gar, dysgedig, gwybodaethgar. Llennyrch, rhod-fydd hyfryd goddirgel. Llyw, llywydd, llyw-iawdr

Mad, da, daionus. Madiain, urddasol, parchedig. Maws, moesol, da, hyfryd. Milawg, aniseil-aid, mileinig. Molediw, moledig, clodfawr. Mydrwr, prydydd, bardd. Mynog, mwyn, add-fwyn, llaryaidd.

Nâd, llais, llef, achwynllais.

Od, odiaeth, rhagorol.

Pau, (plur. peuoedd,) gwlad annedd, preswylfa, Pin, pen ysgrifenu. Prydu, prydyddio, canu.

Rhagorau, rhagoriaethau. Rhên, arglwydd, brenhin. Rhôn, gwaywffon, ysper. Rhygar-awdd, carodd yn fawr.

Sâd, cadarn, cryf. Senw, anrhydedd, parch.

Tawl, lleihad, tynniad ymaith. Têr, pur, glan. Tîrf, bywiog, nwyfus. Traidd, a drywana, a fratha. Trës, gofid, llafur, poen. Trwch, archoll, briw, hefyd anhappus, anffodiog. Trys-tan, blin, anhappus.

Urddai, urddol, urddasol. Uthr, aruthrol, arfwydus, blin.